

Oslo kommune
Utdanningsetaten

Årsrapport 2018

Vold og trusselhendelser mot ansatte og elever i Osloskolen

Innhold

1	Innledning.....	2
2	Bakgrunn	2
3	Verdisyn.....	4
4	Definisjoner	4
5	System for innrapportering.....	5
6	Arbeid med forebygging, håndtering og oppfølging	5
6.1	Forebygge	5
6.2	Håndtere.....	6
6.3	Oppfølging	6
6.4	Systematisk oppfølging av skolene.....	6
7	Hendelser mot ansatte	7
7.1	Nøkkeltall om hendelsene mot ansatte	7
7.2	Hendelser mot ansatte i ordinær skole	7
7.3	Hendelser mot ansatte i spesialskoler, byomfattende spesialgrupper på grunnskolenivå og spesialgrupper i videregående skole (tilrettelagt opplæring)	7
7.4	Utvikling over 3 års periode, innrapportere hendelser mot ansatte	8
7.5	Hendelser per stillingskategori.....	8
8	Hendelser mot elever	9
8.1	Nøkkeltall fra skolenes innrapportering om hendelser mot elever	9

Vold og trusselhendelser mot ansatte og elever i Osloskolen

1 Innledning

Utdanningsetaten utarbeider, som eneste skoleeier i Norge, en årlig oversikt over hendelser knyttet til vold og trusler mot elever og ansatte i Osloskolen. Rapporten utarbeides for at vi skal ha et godt kunnskapsgrunnlag i vårt arbeid med å sikre et trygt og godt lærings- og arbeidsmiljø for elever og ansatte. Den er delt i tre hoveddeler:

- Hendelser mot ansatte i ordinær skole
- Hendelser mot ansatte i spesialskoler, byomfattende spesialgrupper på grunnskolenivå og spesialgrupper i videregående skole (tilrettelagt opplæring)
- Hendelser mot elever

Rapporten omfatter de tall etaten får innrapportert i sitt HMS system. Den er en del av etatens arbeidsmiljøarbeid og har derfor en hovedfokus på hendelser som involverer ansatte. For at den skal gi et helhetlig bilde av situasjonen har vi valgt å inkludere hendelser som kun omfatter elever. Alle skal være trygge i Osloskolen, og da må vi ha oversikt over situasjonen slik den er på skolene.

Rapporten gir ikke en fullstendig analyse av de bakenforliggende årsaker eller en fullstendig beskrivelse av de innsatser og tiltak Utdanningsetaten har igangsatt på området. Det tallmaterialet som presenteres vil inngå i etatens videre arbeid med læringsmiljø og arbeidsmiljø.

Rapporten er produsert i henhold til følgende krav og føringer:

- Arbeidsmiljøloven § 3-1 og 5.1 krever at virksomheten har et system for forebygging, oppfølging og registrering av vold og trusler
- Opplæringsloven § 9 A-3 krever at virksomheten har et systematisk arbeid for å fremme helse, miljø og trygghet til elevene
- Sentralt AMU i Oslo kommune krever at etaten har et system for oppfølging og rapportering av vold og trusler

2 Bakgrunn

Det har vært en økning av innrapporterte hendelser mot ansatte i Osloskolen i 2018. Dette er en bekymringsfull utvikling. I 2018 ble til sammen 1383 ansatte (8,8 prosent) utsatt for en eller annen form for vold eller trusler. I 2017 var tallet 1164 (7,6 prosent).

Tabell: Ansatte i Osloskolen – vold og trusler

År	Antall	Prosent
2017	1164	7,6
2018	1383	8,8

SSBs "Levekårsundersøkelse" fra 2016¹ viser at 9,7 prosent av ansatte i kategorien undervisning i Norge oppga at de hadde vært utsatt for vold og/eller trusler det siste året. Blant grunnskolelærere

¹ <https://noa.stami.no/arbeidsmiljoindikatorer/psykososialtorganisasjonisk/vold-mobbing-trakkasering/vold-og-trusler/>

var tallet 14,9 prosent, og blant barnehage-/skoleassistent 14 prosent. Dette betyr at Osloskolen, basert på de foreliggende tall, kan synes å ligge noe under landsgjennomsnittet, men at antallet ansatte som er berørt er økende i forhold til fjoråret. Det presiseres likevel av vår interne rapportering ikke kan sammenlignes direkte med SSBs undersøkelse, men at nivået i de to undersøkelsene kan gi en indikasjon i en situasjon der vi ikke har noen andre skoleeiere vi kan sammenligne oss med.

Årsakene til økningen av registrerte hendelser i Oslo er sammensatte. Det har de siste årene vært jobbet med mer bevisstgjøring om temaet, og dette har nok ført til at flere hendelser nå blir registrert og håndtert enn tidligere. Dette er viktig og Utdanningsetaten er tydelig på at alt som skjer skal registreres og ikke skjules. I tillegg ser vi en økende trend av vold og trusler i arbeidslivet² og samfunnet generelt. Dette omfatter også skolen, og vi er av den oppfatning at det er en reell økning i antallet hendelser. Utdanningsetaten har derfor jobbet bevisst med å sette inn tiltak for å prøve å motvirke denne utviklingen. Noen av de viktigste er beskrevet under.

Høsten 2018 ble prosjektet *U22 – trygge og varme ungdomsskoler* opprettet for blant annet å videreutvikle læringsmiljø og øke motivasjon, samt å redusere mobbing og fravær. Fjorten ungdomsskoler fra syv bydeler deltar i satsningen. Skolene har et særlig fokus på å etablere trygge og gode relasjoner mellom ungdom og voksne.

Som en del av det å forsterke trygg læring i skolene er det er i 2018 også arbeidet med å formidle kunnskapsgrunnlaget i Barnehjernernevet til alle skoleledere og skoler. 13 skoler er motorskoler for det videre arbeidet for implementering av Oslohjelpa. Fem skoler er MittLiv-skoler. Dette er viktige bidrag for å sikre trygge og inkluderende skolemiljøer. Gjennom styrket samarbeid med elever og foresatte, bydeler, barnevern, politi og andre relevante instanser skal elever oppleve at de får rett hjelp til rett tid.

Andre sentrale tiltak er *Utviklingsløyper* der åtte videregående skoler arbeider systematisk for at elever med relativt lave grunnskolepoeng skal oppleve tilhørighet og mestring i trygge og inkluderende og varme skolemiljøer. *Utviklingsløyper* ble satt i gang ved årsskiftet 2017/2018.

Utdanningsetatens Læringsmiljøteam har i 2018 samarbeidet med 104 skoler om skoleutvikling, god og inkluderende undervisnings- og vurderingspraksis for et trygt og godt skolemiljø.

Spesialskolene, som er byomfattende skoler som er spesielt tilrettelagt for elever med ulike funksjonshemninger og lærevansker, har i 2018 arbeidet med å gjennomgå systemene sine for å styrke muligheten til å fange opp risiko for uønsket adferd på et tidligst mulig tidspunkt. Spesialskolene rapporterer at dette har skapt et mer forutsigbart arbeids- og læringsmiljø for ansatte og elever. Selv om antall innrapporterte hendelser har økt for spesialskolene, er det et skifte i alvorlighetsgraden på hendelsene. Antall alvorlige hendelser for noen skoler er redusert, mens antallet mindre alvorlige hendelser har økt mot ansatte.

Det er i 2018 fullført internrevisjon av det systematiske HMS-arbeidet tilknyttet forebygging, håndtering og oppfølging av vold og trusler på alle de videregående skolene og ved 22 ungdomsskoler og 1.-10.- skoler. Det blir i 2019 gjennomført internrevisjon av 20 barneskoler. Internrevisjonen bidrar til å styrke det systematiske arbeidet på skolene, samtidig som det gir grunnlag for viktig erfaringsoverføring mellom skolene.

² Arbeidstilsynet: Veileder – Vold og trusler i forbindelse med arbeidet

3 Verdisyn

Alle ansatte skal ha et trygt arbeidsmiljø. Imidlertid er problemstillinger knyttet til vold og trusler annerledes i skolen enn på mange andre arbeidsplasser fordi det her handler om barn. Når barn slår eller sparker voksne, eller andre barn, er det et uttrykk for noe annet enn det vi som voksne tradisjonelt forbinder med vold. Barn gjør så godt de kan, og planlegger normalt ikke voldsbruk, men de kan ha problemer med både å forstå og å regulere egen adferd. For noen barn er det særlig krevende å håndtere og regulere følelser. Det er de voksnes ansvar å legge til rette for et trygt og godt lærings- og arbeidsmiljø for alle, og de kan i sin arbeidshverdag på skolen derfor ikke unngå alle situasjoner der det kan forekomme uønskede hendelser. I den situasjonen er skolens verdigrunnlag og den måten vi møter barna på, vesentlig for vårt arbeid med adferd og med å skape et trygt miljø både før elever og ansatte.

Verdigrunnlaget for skolens praksis finner vi Barnekonvensjonen, Formålsparagrafen og læreplanverket Kunnskapsløftet i skolen. Fra 2020 gis det nye nasjonale føringer for skolen, gjennom innføringen av et nytt læreplanverk (LK20). I overordnet del i læreplanverket beskrives verdier og prinsipper for grunnopplæringen. Verdiene i byrådets satsinger på Mitt Liv, Barnehjernerettet, Oslohjelpa og traumeinformert by tas også inn som verdimeslige forutsetninger i arbeidet på skolene.

Gjennom utviklingsarbeidene Barnehjernerettet og Mitt Liv jobbes det med å forankre et felles kunnskaps- og verdigrunnlag blant alle som jobber med barn og unge i Oslo kommune. Kunnskapsgrunnlaget omhandler kunnskap om traumer, hjerneforskning og samarbeid med barn. Skolene og hjelpeapparatet må se bak handlingene og forstå helheten i barn og unges liv, og det må bygges sterke lag som i samarbeid med barn og unge selv kan finne løsninger som bidrar til trygghet, læring og utvikling for den enkelte. Barn og unges beste skal alltid ligge til grunn for skolens arbeid. Gjennom skolens praksis skal elevene oppleve likeverd, omsorg, at de blir lyttet til og at deres meninger får betydning for egen læring og utvikling. Skolen skal møte alle utfordringer elevene har, og innby til tillit og trygghet.

Byrådets viktigste mål for oppvekstsektoren er at flere elever skal fullføre og bestå skoleløpet. Dette kan ikke realiseres uten at flere elever enn i dag opplever mestring i skoledagen og motivasjon for videre læring. Hvis vi ikke klarer dette, får det konsekvenser både for den enkelte elev, for klassen, og for samfunnet. Vi må sikre at skolen oppleves som relevant, givende og inkluderende for alle elever.

Den nye læreplanens overordnede del slår fast at skolen har ansvar for å utvikle et inkluderende fellesskap som fremmer helse, trivsel og læring for alle. «Føler elevene seg utrygge, kan det hemme læring. Trygge læringsmiljøer utvikles og opprettholdes av tydelige og omsorgsfulle voksne, i samarbeid med elevene» (Ny overordnet del 3.1. Et inkluderende læringsmiljø).

4 Definisjoner

Arbeidstilsynet definerer vold og trusler slik³:

- Vold og trusler er hendelser hvor arbeidstakere blir fysisk eller verbalt angrepet i situasjoner som har forbindelse med deres arbeid, og som innebærer en åpenlys eller antydningstrussel mot deres sikkerhet, helse eller velvære
- Trusler er verbale angrep eller handlinger som tar sikte på å skade eller skremme en person. Vold er enhver handling som har til hensikt å føre til fysisk eller psykisk skade på person

³ *Arbeidstilsynet: Veileder - Vold og trusler i forbindelse med arbeidet*

- Det kan også defineres som vold når arbeidstakere opplever utagerende handlinger hvor det utøves stort skadeverk på inventar og utstyr

5 System for innrapportering

Utdanningsetatens rapport om vold og trusler mot ansatte er basert på skolenes innrapportering i Oslo kommunes HR-system. Den som har blitt utsatt for vold eller trusler skal selv vurdere alvorlighetsgraden. Tall for hendelser mot elever er basert på skolenes innrapporteringen i Utdanningsetatens HMS-portal. Tallene er for perioden 1.1.2018 - 31.12.2018.

Hendelser som skal meldes til Arbeidstilsynet, skal meldes etter definisjonen «Alvorlig skade» (det vil si enhver skade, fysisk eller psykisk, som medfører varig eller lengre tids arbeidsudyktighet⁴).

Innrapporterte tall er delt i tre kategorier:

1. Lite alvorlige hendelser
2. Alvorlige hendelser
3. Svært alvorlige hendelser

Lite alvorlige hendelser inkluderer hendelser som språkbruk, spytting og kloring mens alvorlige og svært alvorlige hendelser inkluderer biting, spark, slag og trusler. Det er den ansatte selv som vurderer alvorlighetsgraden.

6 Arbeid med forebygging, håndtering og oppfølging

Utdanningsetaten arbeider bevisst med forebygging, håndtering og oppfølging av uønskede hendelser. Som arbeidsgiver har vi et ansvar overfor våre ansatte og som skoleeier har vi et ansvar for våre elever. Skoler kan få konkret bistand på en rekke områder i sitt HMS arbeid, herunder:

- Opplæring og prosedyrer for kartlegging og risikovurdering av elever og konkrete situasjoner
- Kompetansetiltak for å forebygge voldshendelser og for å håndtere hendelser som oppstår
- Kompetansetiltak for å styrke skole- og klasseledelse for å sikre et bedre læringsmiljø for alle elever
- Særlig veiledning til skoler med mange hendelser
- Bistand og rådgivning ved konkrete hendelser på skolene
- Rutiner for hvordan ansatte som har vært utsatt for hendelser skal ivaretas
- Særskilte tilrettelagte skoletilbud for elever med utviklingsforstyrrelser og kommunikasjonsvansker og for elever med store utfordringer tilknyttet elevatferd og læringsmiljø (spesialskoler og spesialgrupper)

Det er viktig at skolene arbeider jevnlig med forebygging, at de håndterer hendelser som oppstår og at de følger opp både ansatte og elever som er involvert i slike hendelser.

6.1 Forebygging

Skolene forebygger ved å ha mest mulig forutsigbare rammer rundt undervisningen og tilpassede pedagogiske opplegg rundt elevene. Elevene har ulike forutsetninger, og det handler i stor grad om å skape gode relasjoner og ha kjennskap til hvordan man kan skape trygg læring for alle i et klasserom.

⁴ Arbeidsmiljøloven § 5-2

Skolene har overføringsmøter med barnehager, avgiverskoler og mellom trinn for å sikre at mest mulig relevant kunnskap blir videreformidlet. Videre gjør skolens ledelse og rådgivertjeneste et stort arbeid i å veilede ansatte og skape gode rammer for et trygt og godt skolemiljø. Riktig kompetanse og pedagogiske valg kan skape forutsetninger for at elevene lykkes. Ved å hjelpe elevene til å ta gode valg gjennom skoledagen skapes trygge klasserom, og utagering kan forebygges. Det er her hovedvekten av arbeid gjøres på skolene – med å være i forkant og skape mest mulig mestring i skolehverdagen.

6.2 Håndtering

Skolene må ha gode rutiner for å håndtere hendelser både mot ansatte og mellom elevene. Dette er blant annet nedfelt i skolens rutiner, handlingsplan for et godt og trygt skolemiljø og beredskapsplan for hvem skal varsles, hvem som har ansvar og hva man bør gjøre i disse situasjonene. I hovedsak handler det om å skjerme andre elever og eleven som utagerer fra å skade seg selv, ansatte og medelever.

6.3 Oppfølging

I etterkant av hendelser må både elever, ansatte og vitner bli ivaretatt av skolens ledelse gjennom oppfølgingssamtaler for å kartlegge behov for oppfølging, undersøke hvordan hendelsen kunne vært unngått og hva man kan lære av det. Om ansatte eller andre vitner føler behov for mer profesjonell oppfølging tilbys alle berørte samtaler med bedriftshelsetjenesten. Elevene kan få bistand av PPT til å takle vanskelige episoder. Elever som har behov for støtte til å endre hvordan de takler frustrasjon, skal få bistand til dette. Det kan være en lang prosess, og dette må det arbeides med kontinuerlig.

6.4 Systematisk oppfølging av skolene

Skolene følges opp av en områdedirektør, som har ansvaret for mellom 14 og 25 skoler. Disse følger opp skolens arbeid med vold og trusler i det daglige. Dette arbeidet består blant annet av:

- Skoler med betydelig økning i antall voldstilfeller følges spesielt opp. Områdedirektør bistår skolen med å analysere hva utfordringen består i, og veileder skolen i bruken av etatens støttesystemer, slik som læringsmiljøteamet, Utdanningsetatens ressursgruppe, PPT, kompetansesentrene på elevatferd, HMS rådgivning og bedriftshelsetjenesten. Skolene får også bistand til å forebygge hendelser av de samme miljøene
- Et inkluderende skolemiljø og forebygging av vold og trusler er på dagsorden i områdemøtene, hvor skoleledelsen på alle skolene i området møtes. Her gis både kompetanseheving, refleksjonssamtaler rundt tilnærming til elever som utfordrer oss og deling av god praksis
- Skolens arbeid med forebygging, håndtering og oppfølging av vold og trusler er tema på ledersamtaler gjennom året
- Skoler med akutte hendelser eller skoler som tar kontakt om en spesifikk utfordring får bistand til å bruke Utdanningsetatens og Oslo kommunes støttesystemer

7 Hendelser mot ansatte

7.1 Nøkkeltall om hendelsene mot ansatte

Frekvensen av uønskete hendelser er ikke jevnt fordelt i Osloskolen. Ved en gjennomgang av tallene fremkommer følgende:

- **Spesialskoler/-grupper:** Det er flest hendelser per ansatt i spesialskoler/spesialgrupper/tilrettelagt opplæring. Osloskolen har både spesialgrupper og spesialskoler for elever hvor uønsket atferd er en del av utfordringsbildet
- **Få elever:** I ordinære skoler er det vanligvis 1-3 elever som står for de fleste hendelsene
- **Unge elever:** De fleste av elevene som er involvert er i alderen 6-12 år
- **Arbeidstilsynet:** Av alle de innmeldte hendelsene ble to meldt til Arbeidstilsynet (meldt etter Arbeidstilsynets definisjon på "alvorlig skade" som er: enhver skade, fysisk eller psykisk, som medfører varig eller lengre tids arbeidsudyktighet)
- **Politi:** Av alle de innmeldte hendelsene ble 26 hendelser politianmeldt

7.2 Hendelser mot ansatte i ordinær skole

Alvorlighetsgrad	Antall hendelser i 2017	Antall hendelser i 2018
Lite alvorlig	600	900
Alvorlig	748	943
Svært alvorlig	201	340

Kommentar: Antall elever i ordinære skoler i 2018: 88 771.

Hendelser per skolegruppe - ordinære skoler	Lite alvorlig	Alvorlig	Svært alvorlig
Skolegruppe A	112	119	41
Skolegruppe B	111	95	25
Skolegruppe C	235	208	105
Skolegruppe D	150	118	26
Skolegruppe E	133	189	104
Skolegruppe F	110	124	18
Skolegruppe G	11	34	8
Skolegruppe U22	36	55	13
Sommerskolen	1		
Oslo Voksenopplæring	1	1	

Kommentar: Tabellen viser fordeling hendelser på ordinære skoler i skolegruppene.

7.3 Hendelser mot ansatte i spesialskoler, byomfattende spesialgrupper på grunnskolenivå og spesialgrupper i videregående skole (tilrettelagt opplæring)

Alvorlighetsgrad	Antall hendelser i 2017	Antall hendelser i 2018
Lite alvorlig	915	1427
Alvorlig	471	356
Svært alvorlig	235	105

Kommentar: Antall elever i spesialskoler, byomfattende spesialgrupper og spesialgrupper i videregående skole i 2018: 1394.

Spesialskoler og spesialgrupper	Lite alvorlig	Alvorlig	Svært alvorlig
Spesialgrupper i skolegruppe A	81	13	2
Spesialgrupper i skolegruppe B	9	11	2
Spesialgrupper i skolegruppe C	13	3	0
Spesialgrupper i skolegruppe D	102	50	14
Spesialgrupper i skolegruppe E	58	76	9
Spesialgrupper i skolegruppe F	14	6	1
Spesialgrupper i skolegruppe U22	4	22	5
Spesialgrupper i skolegruppe G	31	35	41
Spesialskoler	1115	140	31

Kommentar: Tabellen viser fordeling av hendelser i spesialgrupper og spesialskoler.

7.4 Utvikling over 3 års periode, innrapporterte hendelser mot ansatte

Tabellen under viser en samlet utvikling i registrerte hendelser over 3 år i Osloskolen (totalt i ordinære skoler og spesialskoler/spesialgrupper for ansatte):

Alvorlighetsgrad	2016	2017	2018
Lite alvorlig	1039	1515	2327
Alvorlig	674	1219	1299
Svært alvorlig	227	436	445
Totalt	1940	3170	4071

Kommentar: Den største økningen fra 2017 til 2018 var i kategorien "lite alvorlige hendelser" (812 flere). Totalt økte antall hendelser med 901 fra 2017 til 2018.

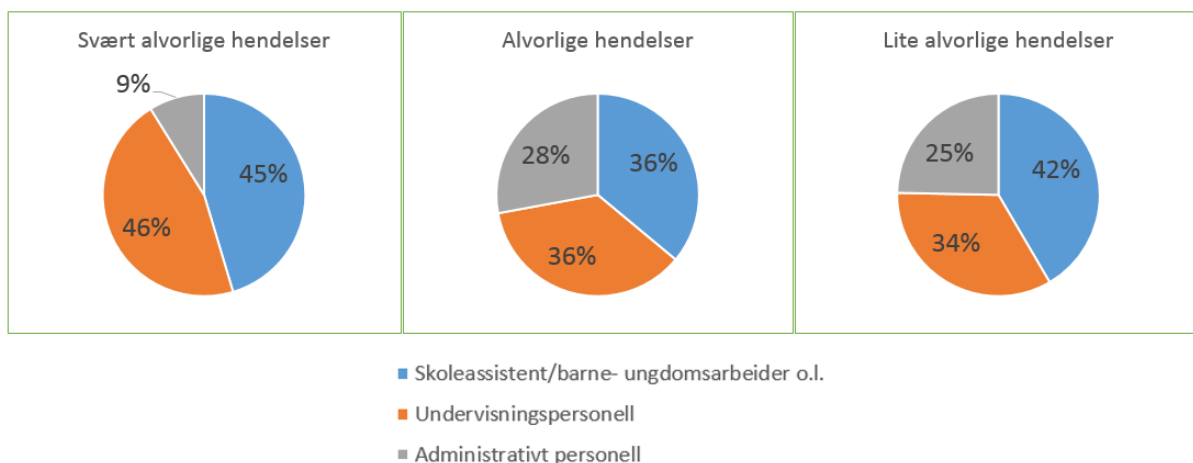
7.5 Hendelser per stillingskategori

I rapporten deler vi inn de ansatte i tre stillingskategorier:

- Skoleassistent/barne- og ungdomsarbeider o.l. (for eksempel assistenter i skole, ofte knyttet til én elev med særlige behov, eller ansatte i AKS).
- Undervisningspersonell (lærere, spesialpedagoger mv.)
- Administrativt ansatte (kontoransatte, skolens ledelse mv.)

I 2018 var det totalt 1383 ansatte som rapporterte hendelser. Det er flest skoleassistenter/barne- og ungdomsarbeidere mv. som opplever hendelser som blir registrert som "lite alvorlige". Administrativt personell opplever få svært alvorlige hendelser.

Totalt sett er gruppen undervisningspersonell størst i Osloskolen, derfor er både assistenter og administrativt personell overrepresentert i forhold til fordelingen av type ansatte i UDE.

8 Hendelser mot elever

Det er totalt registrert 1620 hendelser med vold og/eller trusler mot elever i 2018. I 2017 ble det rapportert inn 1174 hendelser mot elever. Hendelser mot elever rapporteres på en ulik måte i HMS-portalen og spesialgrupper kan ikke skilles ut tilsvarende som for hendelser mot ansatte.

Hendelser fordelt per skoleslag i perioden 2014 - 2018

Skoleslag	2014	2015	2016	2017	2018
Spesialskoler på grunnskolenivå	93	46	41	29	73
Grunnskoler med byomfattende spesialgrupper	119	148	232	381	758
Ordinære grunnskoler	261	370	408	710	746
Videregående skoler	5	8	15	54	39
Voksenopplæringsentre	0	1	0	0	4
Spesialklasser (VGS), Andre skoler og PP-tjenesten	1	0	2	0	0
Totalt	479	573	698	1174	1620

Kommentar: Tabellen viser antall hendelser fordelt på de ulike skoleslagene. Økningen har vært størst på grunnskoler med byomfattende spesialgrupper og spesialskoler på grunnskolenivå.

8.1 Nøkkeltall fra skolenes innrapportering om hendelser mot elever

- 51 % av meldte hendelser mot elever forekommer på spesialskoler og grunnskoler med byomfattende spesialgrupper
- På ordinære skoler med mange hendelser er det ofte 1 til 3 elever som er involvert i de fleste hendelsene
- 91 % av elevene som blir utsatt for vold eller trusler er mellom 6 og 12 år
- 88 % av elevene som står for hendelser er mellom 6 og 12 år
- 78 % av elevene som blir utsatt for vold eller trusler er gutter
- 89 % av elevene som står for hendelser er gutter
- 59 % av alle hendelser mot elever er spark og slag
- 38 % av hendelsene mot elever foregår i skolegården
- 37 % av hendelsene mot elever foregår i klasserommet
- 40 hendelser mot elever ble politianmeldt